

Список використаних джерел

1. Політологія: навчальний посібник / [Є.В. Перегуда, В.Ф. Панібудьласка, В.Л. Семко, Н.І. Рижко, С.Д. Місержи, В.Л. Стеценко, В.Л. Згурська, В.П. Третяк]. Київ: КНУБА, 2011. 216 с.
2. The Program for Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, «Brief Primer on IHL», Accessed at IHL.ihlresearch.or Archived 2010-04-19 at the Wayback Machine 2009.
3. Доді К. В. Розвиток міжнародно-правових норм, що стосуються збройних конфліктів неміжнародного характеру: дис. к. ю. н.: 12.00.11 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ. 2011. 236 с.
4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 12 серп. 1949 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_153.
5. Сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-u-rosijskomu-poloni-ukrayinciv-katuyut-ta-trimayut-u-nelyudskih-umovah.

Мельник Надія Володимирівна,
доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного права
факультету № 1 Інституту з підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Вітчизняними та зарубіжними вченими останнім часом набуває дедалі більшої активності процес осмислення соціально-політичних явищ як «війна», «збройний конфлікт», їх наслідки та правове регулювання. Війна і збройні конфлікти постійно мали вагомий вплив на життя різних країн і народів, а захист прав людини в такий період набуває ще актуальнішого значення. Незважаючи на жакливі наслідки Другої Світової Війни, держави не відмовились від вирішення конфліктів за допомогою сили, хоча

це є прямим порушенням норм міжнародного права. Тільки за останні десятиліття міжнародне й міжнародне гуманітарне право, зокрема, намагалось урегулювати деякі найбільші конфлікти у світі [1, с. 6]. Попри статутні принципи ООН, за якими війна є забороненим методом вирішення міжнародних спорів та всі зусилля міжнародної спільноти забезпечити мир, війни та збройні конфлікти залишаються характерною ознакою нашого сьогодення, а проблеми гуманного ставлення до людини як жертви таких конфліктів стають у край актуальними саме під час цих страшних та небезпечних явищ. Для України це кривавий збройний конфлікт в її регіонах. Зазначений збройний конфлікт призвів до десятків тисяч людських жертв, появи сотень тисяч переселенців, військовополонених, цивільних заручників та інших осіб незаконно позбавлених свободи, втрати майна та бізнесу [2, с. 123]. Однак із розвитком збройних конфліктів, методів і засобів ведення бойових дій необхідно дослідити правовий статус військовополоненого в сучасному міжнародному праві.

Розглядаючи основні положення Женевської Конвенції «Про поводження з військовополоненими» від 12 серпня 1949 року, слід відзначити:

1. Військовополоненими вважаються особи, які потрапили в полон до супротивника. Розглянемо детальніше розуміння правового статусу військовополонених. Насамперед ними повинна керувати особа, відповідальна за своїх підлеглих. Така особа відповідає за дії, здійснені за її розпорядженням, а також за дії, які вона не змогла попередити. Компетенція командира повинна розглядатися так само як компетенція військового командира. Повага до такого правила, крім того, сама по собі є гарантією дисципліни, яка повинна переважати в добровольчому корпусі, забезпечуючи дотримання інших умов. Другою умовою, яку встановлює Женевська Конвенція, є наявність фіксованого відмінного знаку, який можна впізнати на відстані. У такому випадку помітна емблема чи знак заміною формою, а тому вважається важливим фактором відданості в боротьбі, і її потрібно носити постійно за будь-яких обставин. Третя умова – це відкрите носіння зброї. Таке положення покликане гарантувати чесність бою. Нарешті, четвертою умовою та важливим положенням є проведення операцій відповідно до законів і звичаїв війни. Проте учасники бойових дій зобов'язані поважати Женевські Конвенції в повному обсязі. Вони повинні керуватися моральними критеріями за відсутності письмових положень; не повинні спричиняти насильства й

страждань, непропорційних військовому результату, на який вони можуть сподіватися. Вони не повинні нападати на цивільних або роззброєних осіб і повинні поважати принципи честі [1, с. 8].

2. Необхідно з військовополоненими завжди поводитися гуманно. Будь-який незаконний акт чи бездіяльність з боку держави, що тримає в полоні, які спричиняють смерть або створюють серйозну загрозу здоров'ю військовополоненого, що перебуває під її охороною, забороняються та будуть розглядатись як серйозне порушення цієї Конвенції. Зокрема, жодного військовополоненого не можна піддавати фізичному каліченню або медичним чи науковим експериментам будь-якого характеру, які не обгрунтовані потребою в проведенні медичного, стоматологічного або стаціонарного лікування військовополоненого та не здійснюються в його інтересах. Так само військовополонені завжди повинні бути захищеними, зокрема від актів насилля чи залякування, а також від образ та цікавості публіки. Застосування репресалій до військовополонених забороняється.

3. Військовополонені за всіх обставин мають право на повагу до їхньої особи й честі. Із жінками необхідно поводитися з усією повагою, зумовленою їхньою статтю, й у всіх випадках з ними необхідно поводитися так само прихильно, як і з чоловіками. Військовополонені повністю зберігають свою цивільну правоздатність, яку вони мали на момент узяття в полон. Держава, що тримає в полоні, не може обмежувати здійснення прав, які забезпечує така правоздатність, за винятком того, наскільки такого обмеження вимагають умови полону.

4. Держава, що тримає в полоні, зобов'язана забезпечувати безоплатне утримання їх, а також надавати їм безоплатну медичну допомогу, якої вимагає їхній стан здоров'я.

5. З урахуванням положень цієї Конвенції, що стосуються звання й статі, держава, що тримає в полоні, повинна поводитися з усіма військовополоненими однаково, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, національності, релігії чи віросповідання, політичних переконань, або за іншими аналогічними ознаками, за винятком випадків привілейованого режиму, який вона могла б установити для військовополонених з причини стану їхнього здоров'я, віку чи професійної кваліфікації [3].

Підсумовуючи вищевикладене потрібно зауважити, що за останні роки збройні конфлікти не припиняються, несуть із

собою людські страждання, смерть та руйнації. Очевидно те, що правила захисту військовополонених були вдосконалені в Женевській конвенції 1949 року, а також у Додатковому протоколі I 1977 року. Враховуючи те, що статус військовополоненого поширюється лише на міжнародні збройні конфлікти та є членами збройних сил однієї зі сторін конфлікту, які потрапляють до рук протилежної сторони, потрібно звернути увагу на те, що статус військовополоненого потребує постійного уточнення та вдосконалення діючих механізмів захисту, а також встановлення додаткових гарантій до такого статусу.

Список використаних джерел

1. Годжек Я. С. Правовий статус військовополонених у сучасному міжнародному праві. *Право та державне управління*. № 4. 2021. С. 6–12.

2. Кравченко І. М. Правові аспекти праці військовополонених з огляду на проведення Україною операції об'єднаних сил (АТО) із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії РФ у Донецькій і Луганській областях. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 3 (87). С. 123–136.

3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

Музика Анатолій Ананійович,

провідний науковий співробітник ДНДІ МВС України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

ЗАКОН УКРАЇНИ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ОБМІНУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ЯК ПРИКЛАД ПОРОДЖЕННЯ МІЖГАЛУЗЕВИХ КОЛІЗІЙ

Наша конференція присвячена надзвичайно важливій темі – «Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених». Не пригадую, щоб в Україні раніше проходили такі наукові заходи, власне щодо зазначених проблем. Треба подякувати організаторам за їх ініціативу. Вважаю доцільним започаткувати проведення конференцій з подібною темою на постійній основі. Але в майбутньому, очевидно, тему варто дещо розширити, наприклад: «Правові